

РЕШЕНИЕ

№ 7528

гр. София, 04.12.2023 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД - СОФИЯ-ГРАД, XVIII КАСАЦИОНЕН СЪСТАВ, в публично заседание на 03.11.2023 г. в следния състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: Милена Славейкова

**ЧЛЕНОВЕ: Антони Йорданов
Мария Бойкинова**

при участието на секретаря Кристина Петрова и при участието на прокурора Десислава Кайнакчиева, като разгледа дело номер **9426** по описа за **2023** година докладвано от съдия Антони Йорданов, и за да се произнесе взе предвид следното:

Производството е по реда на чл. 285, ал.1 от ЗИНЗС.

Образувано е по касационна жалба от Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" (ГДИН), срещу Решение № 3491 от 30.05.2023 г., постановено по адм. д. № 7947/2022 г. по описа на Административен съд София - град, Първо отделение, 43-ти състав, с което ГДИН е осъдена да заплати на Д. Х. Л., обезщетение в размер на 300 лв. (триста) за неимуществени вреди от престоя му в ЗО „Кремиковци“ в 9 – та група, претърпени в периода от 20.07.2022г. до 12.08.2022г., за нарушение на чл. 3 от ЗИНЗС.

Според касатора решението на първата инстанция е неправилно, тъй като е постановено в нарушение на материално правните разпоредби и е необосновано в частта, с която ГДИН е осъдена да заплати обезщетението. Твърди се, че съдът не се е съобразил с действителната фактическа обстановка, не е преценил в пълен обем доказателствената тежест на събраните доказателства, с което неправилно е приел, че е осъществен фактическият състав на чл.284, ал.1 от ЗИНЗС. По отношение на обезщетението е изложил съображение, в които приема същото за необосновано завишено и в условията на евентуалност /в случай на доказаност на исковата молба/ счита, че същото следва да бъде определено в размер на 180лв.

Образувано е и по касационна жалба Д. Х. Л., с искане за отмяна на решението в частта, в която е отхвърлен иска против ГДИН до пълния предявен размер от 6 000 лв.

Сочи се, че обезщетението следва да бъде съобразено с общите схващания за справедливост при приложението на чл.52 от ЗЗД, а така определеният размер, съобразен с критерия стандарт на живот в страната, е крайно занижен. Иска се отмяна на решенето в тази му част и постановяване на друго решение, с което да се определи по-високо обезщетение.

Представителят на Софийска градска прокуратура изразява становище за неоснователност на касационната жалба на Д. Х. Л. и основателност на касационната жалба на ГДИН.

АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД С.-град, XVIII-ти касационен състав, като прецени събраните по делото доказателства и наведените касационни основания, прилагайки нормата на чл. 218 от АПК, приема за установено от фактическа и правна страна следното:

Касационните жалби е подадени в срока по чл. 211, ал. 1 АПК от надлежни страни, за които обжалваните части от съдебното решение е неблагоприятна, поради което са допустими.

Разгледана по същество касационната жалба от Д. Х. Л. е неоснователна, а тази на ГДИН е частично основателна, досежно размера на определеното обезщетение.

Производството пред първата инстанция е образувано по искова молба на Д. Х. Л., с която е предявен иск срещу Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ за заплащане на обезщетение в размер общо на 6000 лева, ведно със законната лихва от датата на предявяване на иска до окончателното изплащане, за претърпени неимуществени вреди за периода от 20.07.2022г. до 12.08.2022г. от поставянето му в неблагоприятни условия за изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода“ в ЗОЗТ „Кремиковци“. В исковата молба се твърди, че ищецът е бил принуден да изтърпява наказанието „лишаване от свобода“ в нечовешки условия. При постъпването му в затворническото общежитие бил настанен в 9 група – 2 спално помещение /бараките/, заедно с още 8 души, които ползвали една мивка, тоалетна и душ. Помещението било пренаселено, затруднено било поддържането на лична хигиена. В ЗОЗТ „Кремиковци“ имало режим на топлата вода, която се пускала три пъти на ден за по един час, но без необходимото налягане. В затворническото общежитие нямало столова и храненето се извършвало в спалните помещения. Тоалетната и банята били в общо пространство с кухненския бокс, без да са разделени от стена или от врата, което затруднявало ползването им. В спалното помещение имало хлебарки, които пълзели по тавана, в стените, дупки, ъгли, по посудата и в кухненския бокс. Дюшеците, саковете, чаршафите и завивките били пълни с дървеници, а сутрин чаршафите били изцапани с кръв от тях. Имало мухи и комари, липсвали светлина и вентилация. Недостигът на пространство, въздух, светлина, липсата на постоянно течаща вода, на санитарен възел с достойна интимност, наличието на насекоми и вредители, пренасящи зарази, невъзможността на лишените от свобода да се хранят в нормални условия, довело ищеца до пълно физическо и психическо изтощение и до дълбоко душевно разстройство. За претърпените вреди претендира заплащане на обезщетение в размер на 6000 лв.

С обжалваното в настоящето производство решение, АССГ е осъдил Главна дирекция "Изпълнение на наказанията", на основание чл.284, ал. 1 от ЗИНЗС да заплати на Д. Х. Л. сума в размер на 300 лева, представляваща обезщетение за претърпени неимуществени вреди от нарушение на чл. 3 от ЗИНЗС за периода от 20.07.2022г. до 12.08.2022г. от настаняването на ищеца в ЗОЗТ „Кремиковци“ при

неблагоприятни битови условия, ведно със законната лихва, считано от 29.08.2022г. до окончателното плащане, като е отхвърлил иска до пълния предявен размер от 6 000 лева.

Настоящата касационна инстанция изцяло споделя доводите на първоинстанционния съд относно допуснатото нарушение на чл.3 от ЗИНЗС, поради което не е необходимо да ги преповтаря съгласно чл. 221, ал. 2 от АПК.

В хода на първоинстанционното производство, на базата на представени писмени справки от ответника е установено, че през исковия период Д. Л. е пребивавал на територията на ЗОЗТ „Кремиковци“ от 19.07.2022г., в спално помещение № 2 на 9 – та група, което е с размери 6.75 м. х 5.91 м., а на мокрото помещение размерите са 1.80 х 5.91м., с капацитет 9 лишени от свобода. В помещението има 2 прозореца с размер 1.45м./1.75м. с 50% отваряемост. От месец януари 2016г. до месец юни 2016г. в общението е извършен ремонт по обновяване на дограмата, санитарните възли и саниране на сградния фонд. На лишените от свобода е осигурен престой на открито през цялата светла част на денонощието, допълнителни спортни и закалителни мероприятия по 2 часа на ден, ползване на спортни уреди. Има режим на топлата и студена вода. Студена вода има от 06.00ч. до 24.00ч., а топла вода се подава по график. Притокът на естествена светлина и проветряване през деня не е ограничен, във всяко спално помещение има по два широки прозореца с размери 175/145 см. с отвори за проветряване. На лишените от свобода се осигуряват препарати за почистване и хигиенизиране на помещенията. Ежемесечно се извършва дезинфекция и обезпаразитяване от фирма „ДДД – 1“ ООД. Лишените от свобода могат да ползват затворническа пералня, за което е изготвен отделен график. За исковия период лишеният от свобода Д. Л. няма подадени молби/искания за среща с психолог или медицински специалист, поради нанесени физически вреди при престоя му в ЗОЗТ „Кремиковци“.

Установено е, че за процесния период, в спалното помещение са настанени 9 лица, като само в първите три дни са били настанени 10 лица.

По делото е приет Доклад на Омбудсман на Република България на националния превантивен механизъм за проверки на ГД „ИН“, Затвор [населено място], Общежитията „Кремиковци“ и „К.“, арестите на [улица]и [улица]за извършена проверка в периода от 11.07.2019г. – 19.07.2019г., според който са установени лоши битови условия в ЗОЗТ „Кремиковци“, дългогодишен и системен недостиг на питейна вода, липса на централна канализация и използване на септични ями. Заключение е, че бараките не подлежат на каквато и да е реконструкция, която може да осигури условия на пребиваване в тях. ЗОЗТ „Кремиковци“ е определено като общежитието с най - лоши условия в България, без перспектива за подобряване в близко бъдеще, в което условията могат да бъдат определени като нечовешки. Проблемите били системни, за което са дадени препоръки до министъра на правосъдието за закриване на ЗО „Кремиковци“, поради висока степен на пренаселеност, лоши хигиенно – битови условия, невъзможност да се осъществява поправително въздействие и съществуване на опасност за увреждане на физическото и психическото здраве на задържаните лица.

Съдът се е позовал и на Доклад за условията в местата за лишаване от свобода през 2021г. изготвен от БХК, в който е прието, че въпреки частичните ремонти, материалната база и битовите условия на много места в затворите остават незадоволителни, като в най-тежко състояние са затворите в С. и П.. В общежитието в

Кремиковци има режим на водата. В същото общезитие отоплението продължава да е на твърдо гориво – дърва и въглища, с индивидуални печки в килиите, което създава редица неудобства. Проблемът с нашествието на дървеници в цялата система на местата за лишаване от свобода оставал нерешен, въпреки периодичната дезинсекция, която се провежда. Лишените от свобода, които са принудени да търпят ухапванията от дървеници, описват преживяването като особено мъчителна форма на изтезание.

Проблемите в местата за лишаване от свобода са дългогодишни, мотивирано и с Публично изявление относно България на Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание. В отговора от 18.10.2022г. на българските власти на Доклада до българското правителство за посещението в България, проведено от Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание е посочено, че критиката за допуснати слабости, съществуващи проблеми и нерешени въпроси в затворите и арестите е основателна. В отговора е признато, че дезинсекционните и дератизационните мероприятия в местата за лишаване от свобода са с незадоволителни резултати и с временен характер. Оплакванията от увеличаване на популацията от дървеници и хлебарки са зачестили.

Въз основа на анализ на относимите доказателства по делото, съдът е направил извод, че е доказано нарушение на чл. 3, ал.2 във вр. ал.1 от ЗИНЗС, изразяващо се в неосигуряване на благоприятни и хигиенични условия при изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода“. Предприетите действия от служителите на ответника по дезинфекция не са били ефективни и в помещенията, в които е бил настанен Л. е имало множество дървеници и хлебарки. Несъмнено недостатъчното обезпаразитяване, довело до постоянно наличие на дървеници, които хапели лишените от свобода лица, което му е причинило болки и страдания и невъзможност да спи през нощта. Липсва постоянно течаща студена вода в периода от 24.00 ч. до 06.00ч. всеки ден и има режим на топлата вода, който не позволява всички лишени от свобода, настанени в спалното помещение, да задоволяват ежедневно хигиенните си нужди. Липсва столова, в която да се хранят лишените от свобода, както и неудобство да се ползва санитарния възел, когато се ползва кухненския бокс, поради липса на масивна преграда между тях. Това е причинило на ищеца дискомфорт и емоционален стрес, безпокойство, чувство на унижение и безизходица. При доказани неимуществени вреди и във връзка с презумпцията на чл. 284, ал. 5 от ЗИНЗС, както и пряка и непосредствена причинно – следствена връзка между нарушението на чл. 3, ал.1 вр. ал. 2 от ЗИНЗС и вредите е прието, че са налице предпоставките на чл. 284, ал. 1 от ЗИНЗС за ангажиране отговорността на ГД“ИН“.

При така установеното от фактическа страна, касационната инстанция прави следните изводи:

Решението е валидно, допустимо и правилно относно предпоставките за отговорността на ГДИН по чл.284, ал.1 от ЗИНЗС, но неправилно досежно размера на определеното обезщетение. Същото е постановено при напълно изяснена фактическа обстановка, противно на твърдението в касационната жалбата ГДИН. Фактическите констатации на съда са основани на писмени и гласни доказателства, събрани по приложимия процесуален ред и обсъдени поотделно и в тяхната съвкупност. Наличието на дървеници и неефективните и недостатъчни действия по тяхното отстраняване се доказва и от свидетелските показания, които са подробни обсъдени от първоинстанционния съд. Доказана е липсата на елементарни условия като постоянно

течаща вода, с които да се задоволяват хигиенните нужди на лишените от свобода, на столова, в която да се хранят, както и на отделен санитарен възел в помещението. Тук е моментът да се отбележи, че от страна на ГДИН не са ангажирани доказателства, които да оборят тези констатации.

Предявеният иск пред АССГ е осъдителен и с него се цели овъзмездяване на лишения от свобода вследствие на претърпени от него неимуществени вреди в резултат на нарушение на чл. 3 от ЗИНЗС. Отговорността на държавата се ангажира при доказано подлагане на изтезания, на жестоко, нечовешко или унизително отношение /чл. 3, ал. 1/, както при поставянето на лицата в неблагоприятни условия за изтърпяване на наказанието "лишаване от свобода" или "задържането под стража", изразяващи се в липса на достатъчно жилищна площ, храна, облекло, отопление, осветление, проветряване, медицинско обслужване, условия за двигателна активност, продължителна изолация без възможност за общуване, необоснована употреба на помощни средства, както и други подобни действия, бездействия или обстоятелства, които уронват човешкото достойнство или пораждат чувство на страх, незащитеност или малоценност /чл. 3, ал. 2/ от ЗИНЗС.

По силата на чл. 285, ал. 1 от ЗИНЗС, искът по чл. 284, ал. 1 се разглежда по реда на Глава Е. от Административнопроцесуалния кодекс, а ал. 2 на текста сочи като ответници органите по чл. 284, ал. 1, от чиито актове, действия или бездействия са причинени вредите.

Съгласно чл. 284, ал. 1 от ЗИНЗС, държавата отговаря за вредите, причинени на лишени от свобода и задържани под стража от специализираните органи по изпълнение на наказанията в резултат на нарушения на чл. 3 от ЗИНЗС. Разпоредбата забранява подлагането на осъдените и задържаните под стража на изтезания, на жестоко, нечовешко или унизително отношение. За такова се смята и поставянето в неблагоприятни условия за изтърпяване на наказанието лишаване от свобода или задържането под стража, изразяващи се в липса на достатъчно жилищна площ, храна, облекло, отопление, осветление, проветряване, медицинско обслужване, условия за двигателна активност, продължителна изолация без възможност за общуване, необоснована употреба на помощни средства, както и други подобни действия, бездействия или обстоятелства, които уронват човешкото достойнство или пораждат чувство на страх, незащитеност или малоценност. По силата на чл. 284, ал. 5 от ЗИНЗС, при установено нарушение на забраната по чл.3, ал.1 от ЗИНЗС във връзка с ал. 2, настъпването на неимуществени вреди се предполага до доказване на противното.

Елементите от фактическия състав на отговорността по чл.284, ал.1 от ЗИНЗС включват нарушение на чл. 3 от ЗИНЗС по отношение на лице, което е лишено от свобода или задържано под стража, причиняване на вреди от нарушението и пряка и непосредствена причинно – следствена връзка. Съгласно чл. 3, ал. 1 ЗИНЗС осъдените и задържаните под стража не могат да бъдат подлагани на изтезания на жестоко и нечовешко отношение. По силата на тази разпоредба за изтезания, жестоко и нечовешко отношение се смята и поставянето в неблагоприятни условия за изтърпяване на наказанието лишаване от свобода или задържането под стража, изразяващи се в липса на достатъчно жилищна площ, храна, облекло, отопление, осветление, проветряване, медицинско обслужване, условия за двигателна активност, продължителна изолация без възможност за общуване, необоснована употреба на помощни средства, както и други подобни действия, бездействия или обстоятелства,

които уронват човешкото достойнство или пораждат чувство на страх, незащитеност или малощност. Разпоредбите на чл. 3 и на чл. 43, ал. 2 и ал.4 ЗИНЗС са законови гаранции за съществуването на нормална битова среда в местата за лишаване от свобода и задържане под стража. Липсата на нормални битови условия е от естество да причини негативни емоции, физически и психически дискомфорт, който е в пряка причинно-следствена връзка с бездействието на администрацията да осигури на затворника нормални условия за изтърпяване на наказанието. Налице са причинени негативни преживявания, изразяващи се в унижаване на човешкото достойнство, морални и физически страдания вследствие на незаконосъобразни бездействия на администрацията на ГД“ИН“ в нарушение изискванията на чл. 3, ал. 2 ЗИНЗС.

Единственото основателно оплакване в касационната жалба на ГДИН е по отношение на размера на присъденото обезщетение, което според съда е неправилно определен. Съгласно разпоредбата на чл.52 от ЗЗД, размерът на обезщетението за претърпените неимуществени вреди се определя по справедливост. Понятието „справедливост“ е морално - етична категория и включва съотношението между деянието и възмездието. Установената съдебна практика непротиворечиво приема, че „справедливост“ не е абстрактно понятие, а се извежда от преценката на конкретните обстоятелства, които носят обективни характеристики, за да се намери паричният еквивалент на необходимото и дължимо обезщетение. Следователно размерът на обезщетението като паричен еквивалент на причинените неимуществени вреди следва да бъде определен при съобразяване характера, вида, изражението и времетраенето на претърпените вредни последици, ценността на засегнатите нематериалните блага и интереси и при отчитане икономическия стандарт в страната към момента на увреждането, така, че обезщетението да не бъде средство за неправомерно обогатяване. Ето защо спазването на принципа на справедливостта, като законово въведен критерий за определяне паричния еквивалент на моралните вреди, изисква размерът на обезщетението за претърпени неимуществени вреди да бъде определен от съда с оглед на всички установени по делото факти и обстоятелства, касаещи начина, по който незаконосъобразната административна дейност се е отразила на увреденото лице.

Следва да бъде съобразено и Решение на ЕСПЧ от 27.01.2015 г. по делото "Н. и други срещу България", съгласно което при определянето на паричната компенсация, като форма на обезщетение за претърпени неимуществени вреди, могат да служат принципите, изложени от ЕСПЧ в пилотното решение, а именно фундаменталния характер на правото на всяко лице да не бъде подлагано на нечовешко или унижително отношение, от една страна, а от друга времето, през което лишението от свобода е бил поставен в условия на нечовешко и унижително отношение по смисъла на чл.3 от ЕКПЧОС, като най-важния фактор за оценка на претърпените вреди. Касационният състав на съда намира, че решаващият съд, правилно е изтъквал както разпоредбите на закона, така и практиката на ЕСПЧ за характера на увреждането, степента на причинените страдания и техния интензитет, както и вредните последици, обичайни за лицата, поставени в такива условия.

През 2021 г. ЕСПЧ постанови осъдителни решения по делата П. - А. срещу

България и И. срещу България и продължи да комуникира редица жалби с оплаквания във връзка с ниския размер на присъденото от националния съд след измененията от 2017 г. в ЗИНЗС обезщетение, поради лоши условия в затворите. Предвид добре установена съдебна практика на ЕСПЧ по предходните дела, по новите жалби българската държава се възползва от възможностите в производството пред Съда да признае нарушение чрез едностранна декларация или да сключи приятелско споразумение.

От мотивите на цитираните решения на ЕСПЧ може да се направи извод, че обезщетение, присъдено от националния съд, което се равнява на 4 евро на ден или на 30 % от присъжданото от ЕСПЧ при сходни обстоятелства, е адекватно и не поставя под съмнение ефективността на производството за обезщетяване на вредите от поставяне в лоши условия на задържане. Едновременно с това в повечето случаи такова обезщетение би било достатъчно, за да обезщети вредите, произтичащи от нарушение на забраната за поставяне в лоши условия на задържане по смисъла на чл. 3 от Конвенцията.

Т.е. в разглеждания казус при безспорно установени 24 дни, през които са търпени вредите и установения от ЕСПЧ приблизителен размер на обезщетението от 4 евро на ден, съдът намира, че обезщетение от 188 лв. /24 дни x 4 евро при курс за деня 1,9558 лв./ се явява адекватно и справедливо на претърпените от ищеца неимуществени вреди за период от 24 дни.

В аналогичен и дори по-нисък размер за присъдени обезщетения за неимуществени вреди поради нарушение на чл.3 от ЗИНЗС по следните решения на АССГ: Решение № 1974 от 27.03.2023 г., постановено по адм. дело № 10422/2022 г., оставено в сила с Решение № 4751 от 13.07.2023 г. по адм.д. № 5121/2023 г. (обезщетение от 5 лв. на ден); Решение № 3014/04.05.2023 г. по адм. дело № 8116/2022 г., оставено в сила с Решение № 6829 от 09.11.2023 г. по адм.д. № 7579/2023 г. (обезщетение от 4 лв. на ден); решение по адм.д.№ 2370/22 г., оставено в сила с решение по адм.д.№ 19/2023 г. (обезщетение от 4 евро на ден); решение по адм.д.№ 2368/22 г., оставено в сила с решение по адм.д.№ 8976/2022 г. (обезщетение от 3 евро на ден); решение по адм.д.№ 277/23 г., оставено в сила с решение по адм.д.№ 1274/2023 г. (обезщетение от 4 евро на ден).

По отношение претендираното от ответника възнаграждение за осъществената защита от юрисконсулт съдът намира, че следва да се държи сметка за специалния характер на ЗОДОВ и практиката на Европейския съд по правата на човека, че понасянето на несъразмерни разноси от ищеца при претенцията за обезщетение по ЗОДОВ не следва да препятства неговия достъп до съд. Така, в Решение на ЕСПЧ от 12 юли 2007 г. С. срещу България (S. v. B.), № 68490/01 и Решение на ЕСПЧ от 08.01.2013 г. по дело Н. Д. срещу България (Жалба № 30544/06 г.) ЕСПЧ е постановил, че налагането на значителна финансова тежест, дължима след приключване на производството, може да действа като ограничение на правото на съд (вж. С., § 54 и М., § 57, и двете цитирани по-горе, както и Ц. срещу България (Т. v. B.), № 20594/02, § 26, 12 юни 2008 г.). Независимо, че решенията на ЕСПЧ са постановени по повод на дължима държавна такса по размер на 4 % по дела по ЗОДОВ, каквото изискване вече не съществува, то същите представляват

ориентир относно тълкуването на правото на достъп до съд по смисъла на чл.6, пар.1 от ЕКПЧ. Като такава се разглежда ситуация, която е вероятно да разубеди жертвите да предявяват иски срещу държавата или да искат принудително изпълнение на съдебни решения в тяхна полза, която не може да се разглежда като разумно ограничение на правото на жалбоподателя на достъп до съд. При присъдено обезщетение за нарушение на чл.3 от ЗИНЗС в размер на 188 лв. евентуално присъждане на юрисконсултско възнаграждение в размер на 100 лв. съгласно чл.24 от Наредбата за заплащането на правната помощ би представлявало значителна финансова тежест за засегнатото лице.

По отношение претендираното от ответника възнаграждение за осъществената защита от юрисконсулт се съобрази, че производството по делото е по специалния ред на чл. 286 ЗИНЗС, а в ал. 2 от същата разпоредба не е предвидено заплащане на юрисконсултско възнаграждение. Разпоредбите на чл. 286, ал. 2 и ал. 3 ЗИНЗС, тълкувани в тяхната взаимовръзка се явяват специални по отношение на общите разпоредби на чл. 10, ал. 4 ЗОДОВ и чл. 78, ал. 8 ГПК, във връзка с чл. 144 АПК и чл. 143 АПК. Липсата на изрична уредба в ЗИНЗС, която да предвижда отговорност на ищеца за заплащане на юрисконсултско възнаграждение на ответника при пълно или частично отхвърляне на иска/исковете му, означава, че такова не се дължи. Следователно искането на ответника за присъждане на разноски следва да се остави без уважение.

Въз основа на горното и на основание чл.221, ал.2 АПК, във връзка с чл.285, ал.1 ЗИНЗС, Административен съд [населено място]-град, Х. -ти касационен състав

РЕШИ:

ОТМЕНЯ Решение № 3491/30.05.2023г., постановено по адм.д.№ 7947/2022г. на АССГ за разликата над 188 лв. до присъдения с решението размер на обезщетението от 300,00 лв.

ОСТАВЯ в сила решението в останалата обжалвана част.
Решението е окончателно.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

ЧЛЕНОВЕ:

1.

2.